

**TELEBANK,
DE MODERNE
BANKRELATIE VAN
DE ONDERNEMING**

**TELE
BANK**

Telebank biedt u de mogelijkheid kontinu geïnformeerd te zijn omtrent de stand van uw bankrekeningen, individueel, gegroepeerd of gekonsolideerd. Tevens kunt u dringende betaalopdrachten doorgeven en de ontwikkeling van uw

U bent bedrijfsleider, financieel directeur of hoofdboekhouder van een toekomstgericht bedrijf. U wenst uw financieel beheer te optimaliseren. Dan heeft u nood aan snelle en betrouwbare bancaire, economische, financiële en markt-informatie.

Telebank, de interactieve dienstverlening van de Paribas Bank België vormt hier-toe het uitgelezen instrument. Telebank is de aangewezen aanvulling van de nu stilaan ingeburgerde computer-computer verbinding tussen onderneming en bank.

portefeuille roerende waarden, handelspapier en wisselcontracten op termijn volgen.

Daarnaast biedt Telebank u de mogelijkheid de ontwikkeling van permanent bijgewerkte wisselkoersen en rentevoeten op de voet te volgen.

Telebank verstrekt u informatie over Euro-obligaties, over economische en financiële ontwikkelingen.

Telebank geeft u toegang tot de balansgegevens van ruim 100.000 Belgische ondernemingen, zoals de jaar- en resultatenrekening, de financiële structuur, de ratio's en een steekkaart.

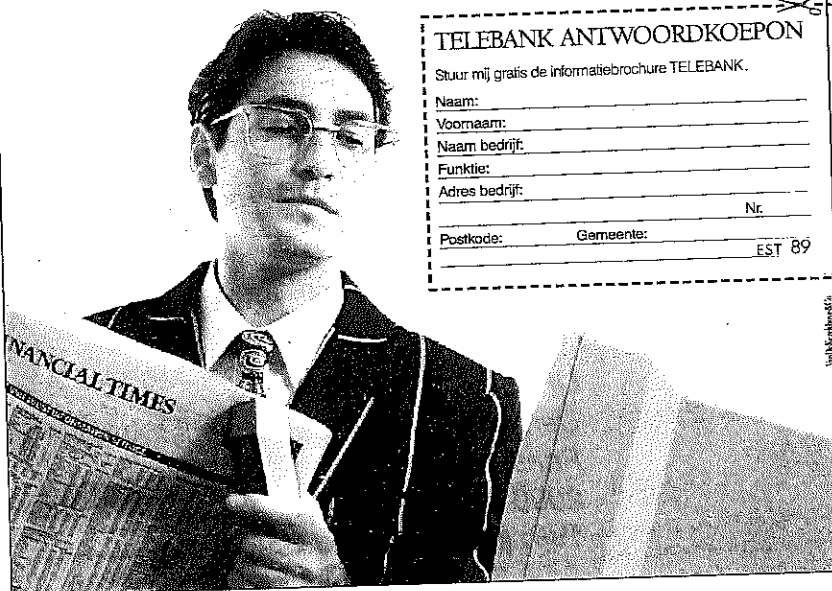
Meer inlichtingen in alle Paribas kantoren. De adressen vindt u in de Gouden Gids onder de rubriek "Banken". U kunt gratis de uitgebreide informatiebrochure TELEBANK bestellen.

Stuur gewoon de onderstaande antwoordkoepon op naar: Paribas Bank België Studie- en Marketingdienst W.I.C., Toren van Parijs en de Nederlanden Em. Jacquemaitlaan 162, bus 2 1210 Brussel

TELEBANK ANTWOORDKOEPPON

Stuur mij gratis de informatiebrochure TELEBANK.

Naam: _____
 Voornaam: _____
 Naam bedrijf: _____
 Functie: _____
 Adres bedrijf: _____ Nr. _____
 Postcode: _____ Gemeente: _____ EST 89

VERSCHILLEN IN SOCIALE ZEKERHEID TUSSEN WALLONIE EN VLAANDEREN

Feiten en oorzaken

*Herman DELEECK
Lieve DE LATHOUWER
Karel VAN DEN BOSCH*

Herman Deleeck is doctor in de Rechten en in de Economische Wetenschappen. Hij is als gewoon hoogleraar verbonden aan de Universiteit Antwerpen en als buitengewoon hoogleraar aan de K.U. Leuven en tevens aan de R.U. Leiden. Hij is directeur van het Centrum voor Sociaal Beleid van de UFSIA.

Lieve De Lathouwer is licentiaat in de Politieke en Sociale Wetenschappen. Sinds 1986 is zij als assistent verbonden aan het Centrum voor Sociaal Beleid.

Karel Van den Bosch is licentiaat Sociologie. Sinds 1986 is hij als assistent verbonden aan het Centrum voor Sociaal Beleid.

Samenvatting

Dit artikel beoogt inzicht te verwerven, niet zozeer in de omvang als wel in de determinanten van de geldstromen binnen de Sociale Zekerheid tussen Vlaanderen en Wallonië en in de gevolgen hiervan voor de welvaartsverdeling en voor de doelmatigheid van de sociale zekerheid. Bron van data is een representatieve enquête onder huishoudens in België in 1985.

Het peil van de sociale uitkeringen en het aantal uitkeringstrekkers maken het onevenwicht tussen beide gewesten zeer groot (31%), groter zelfs dan blijkt uit de berekeningen van P. Van Rompuy. De oorzaken van de sociale zekerheidstransfers liggen in historisch bepaalde demografische en economische verschillen tussen de beide gewesten. Deze hebben tot gevolg dat de oudere generatie in Wallonië een hogere welvaart bereikt dan in Vlaanderen, vooral dank zij de sociale zekerheid; de jongere generatie is slechter af. De doelmatigheid van de sociale zekerheid (in termen van minimale inkomenswaarborging) is groter in Wallonië dan in Vlaanderen, inzonderheid de werking van het pensioenstelsel; de werkloosheidsuitkeringen zijn minder doelmatig.

Het sociaal federalisme zal mede in het licht van de historisch bepaalde structurele verschillen moeten beoordeeld worden.

Opzet van deze studie

Het is geenszins onze bedoeling stelling te nemen voor of tegen een splitsing van de sociale zekerheid. Wel willen wij het dossier vervolledigen door niet zozeer in tegenstelling tot andere studies de globale geldstromen dan wel de oorzaken (determinanten) en gevolgen van de verschillen tussen Vlaanderen en Wallonië na te speuren (hierbij vertrekkend van micro-gegevens, m.n. huishoudens).

De studie omvat drie gedeelten:

1. de ongelijke niveaus van arbeidsinkomens en sociale zekerheidsuitkeringen per hoofd van de bevolking
2. de verschillen in de structuur der inkomens- en welvaartsverdeling over huishoudens
3. de verschillen in de doelmatigheid van de sociale uitkeringen voor huishoudens.

Deze studie is een bijproduct van het onderzoek van het Centrum voor Sociaal Beleid over de doelmatigheid van de sociale zekerheid in België in 1985 (Deleeck, H., e.a., 1986).

De gegevens werden verzameld aan de hand van een omvangrijke representatieve enquête. Methodologisch is er een belangrijk verschil tussen de eerste twee gedeelten (beschrijving der ongelijke inkomens aan de hand van de primaire gegevens, of beschrijvende indicatoren) en het derde gedeelte (doelmatigheidsmeting of resultaatindicatoren, waarin de primaire gegevens getoetst werden aan een norm, nl. de sociale levensminima zoals berekend door het CSB aan de hand van de zogenaamde subjectieve methode).

Samenvatting van de studie

1. De sociale zekerheidsuitkeringen liggen afgetekend hoger in Wallonië dan in Vlaanderen (+ 31%): resp. 5.530 en 3.870 BF per maand per hoofd van de bevolking voor vervangingsinkomens en 1.080 en 1.040 BF per maand per hoofd van de bevolking voor kinderbijslagen; 21.000 en 17.000 BF per uitkeringstrekkend huishouden; (+ 19%). In Wallonië is de uitkering per uitkeringsgerechtigde hoger, maar vooral zijn er in dat gewest meer uitkeringstrekkers. Tesaamen (uitkeringshoogte x aantal) bepaalt dit de onevenwichtige verdeling van het volume der uitkeringen over beide gewesten. Deze verschillen zijn groter dan die welke berekend zijn door P. Van Rompuy. De determinanten van dit onevenwicht zijn in eerste orde de economische structuur (in Wallonië meer werklozen;

meer vroeggepensioneerden), vervolgens de demografische structuur (meer bejaarden en weduwen) en ten derde het hoger peil der uitkeringen (pensioen, brugpensioenen, arbeidsongeschiktheid wegens vroegere hogere lonen, en werkloosheidsuitkeringen, wegens de gezinssamenstelling, nl. meer éénverdieners). Het volume der pensioenen maakt voor twee derden, dat van de werkloosheidsuitkeringen voor één zesde het onevenwicht uit.

Daartegenover staat dat de arbeidsinkomens in Wallonië per hoofd globaal lager liggen (meer werklozen, en minder werkende vrouwen bij de jongeren, meer vroeggepensioneerden).

Gezien vanuit het gezichtspunt der welvaartsverdeling, niet per hoofd maar tussen huishoudens, is de actieve (jongere) bevolking in Wallonië minder welvarend dan in Vlaanderen (relatief minder tewerkgestelden, minder tweeverdieners, meer jongere vrouwen thuis, meer werklozen en meer werkloze gezinshoofden; lager gemiddeld arbeidsinkomen bij de jongere leeftijdscategorieën). De bejaarde (oudere) bevolking in Wallonië is welvarender dan in Vlaanderen, vooral door hogere gemiddelde pensioeninkomens bij gepensioneerden en vroeggepensioneerden.

Deze situatie weerspiegelt zich in de inkomensverdeling: globaal (arbeidsinkomens plus sociale zekerheidsinkomens) ongeveer dezelfde; evenwel in de laagste inkomensdecielen in Wallonië minder bejaarden, maar meer werklozen, meer jonge werkenden, meer gezinnen met kinderen, o.a. omdat het aantal éénverdienershuishoudens bij jongeren groter is in Wallonië dan in Vlaanderen.

Het voorlopig besluit van deze ontleding is dat het onevenwicht hoofdzakelijk zou moeten gezocht worden in de historisch verschillende economische evolutie van beide gewesten.

Tot in een recent verleden lag het industriële zwaartepunt van België in Wallonië, met hogere lonen, meer geschoolde arbeiders, minder ongeschoolden, en kleine zelfstandigen, meer vrouwenarbeid. Wallonië kende eerder dan Vlaanderen een verminderende nataliteit. Dit weerspiegelt zich thans in meer bejaarden, meer en vroeger gepensioneerde mannen en vrouwen en hogere pensioenen ten laste van het huidige sociale zekerheidsstelsel (met wellicht, maar dit blijft buiten het raam van deze studie, tevens hogere bijdragen in het verleden). De economische teruggang van Wallonië brengt van zijn kant meer werklozen mee, meer bruggepensioneerden, minder werkende vrouwen en lagere arbeidsinkomens bij de jongere generaties (die aldus wellicht minder zullen bijdragen). Het onevenwicht in de transferten betekent aldus zowel een intergenerationele

(van jong naar bejaard) als een intragenerationale solidariteit (van werkend naar werkloos) op grond van onomkeerbare factoren uit verleden en heden. Opgemerkt zij dat het bestaan van een politieke grens tussen beide gewesten aan deze solidariteitstransferten een politieke betekenis geeft; soortgelijke transferten kunnen (en zullen wellicht) zich evenzeer voordoen binnen politiek homogene ruimten.

2. Hetzelfde beeld treedt naar voren bij de meting van de doelmatigheid van de sociale zekerheid, d.w.z. de verhouding van het beschikbaar inkomen van het huishouden tot de norm van het sociaal minimuminkomen, zoals berekend door het Centrum voor Sociaal Beleid per huishoudelijk type op grond van verklaringen van de bevolking zelf.

Het procentueel aandeel der bestaansonzekereren (d.w.z. met inkomen beneden het normatief inkomen) is in Vlaanderen en Wallonië even groot (21% en 22%), maar de samenstelling van deze groep is verschillend. In Wallonië zijn er meer bestaansonzekereren bij de tewerkgestelden, bij de gezinnen met kinderen, en veel meer bij de jongeren; veel minder bij de gepensioneerden en ook bij de arbeidsongeschikten. In Wallonië zijn er meer huishoudens die uitsluitend van een sociale uitkering leven, en is de doelmatigheid van de sociale zekerheid veel groter dan in Vlaanderen (d.w.z. er worden meer huishoudens dank zij sociale uitkeringen opgetild boven het normatieve minimuminkomen); maar daarnaast zijn aldaar meer bestaansonzekereren onder de tewerkgestelden (d.w.z. huishoudens zonder vervangingsuitkeringen). Vooral de werking van het pensioenstelsel is doelmatiger in Wallonië. De werkloosheidsuitkeringen voor gezinnen die uitsluitend van een uitkering moeten leven zijn zéér ondoelmatig, zowel in Vlaanderen als in Wallonië, maar hun relatief aantal is hier groter. De armoedekloof (d.w.z. het gemiddeld tekort, of het gemiddeld bedrag nodig om de bestaansonzekereren bestaanszeker te maken) is in Wallonië groter dan in Vlaanderen; dit tekort situeert zich in Wallonië hoofdzakelijk bij de tewerkgestelden en werklozen, in Vlaanderen bij de gepensioneerden.

Terloops zij opgemerkt dat het subjectief gevoel van bestaansonzekerheid («wij komen moeilijk rond») in Wallonië aanzienlijk veel hoger is dan in Vlaanderen (50% tegenover 37%) en op zichzelf bekeken verontrustend hoog is. Ook schatten Waalse huishoudens de norm (het maandelijks noodzakelijk minimuminkomen) afgetekend hoger dan de Vlaamse, wellicht onder maatschappelijk referentie naar een welvarender industrieel verleden.

Samengevat: in Wallonië doelmatiger uitkeringen, met name voor de bejaarden, minder doelmatige uitkeringen en meer lage arbeidsinkomens

voor jongeren. De middelen aangewend in het raam van eenzelfde sociaal zekerheidssysteem brengen (niet individueel maar) maatschappelijk bekeken, verschillende doelmatigheidsresultaten voort, in samenhang met verschillen in de sociaal-economische structuur en dus van de behoeften van de beschermde bevolking. Deze verschillen kunnen ook hier weer verklaard worden in functie van een verschillende historische evolutie.

Het is meer dan een academische formule te besluiten dat de oorzaken en gevolgen van een sociaal federalisme verder moeten onderzocht worden. Van belang is, naast de omvang van geldstromen van het ene gewest naar het andere, ook de oorzaken of juist de determinerende factoren ervan te onderkennen. Voornamelijk aan de uitkeringszijde liggen wij gebonden aan moeilijk of niet omkeerbare historische en structurele factoren.

1. DETERMINANTEN VAN DE ONGELIJKE VERDELING VAN DE UITKERINGEN VAN SOCIALE ZEKERHEID OVER DE GEWESTEN

1.1. Inleiding

Sinds enige tijd staat het vraagstuk van de financiële stromen tussen de gewesten van België in de belangstelling. Deze transfers komen tot stand in het kader van de inkomsten en uitgaven van de nationale overheid. Een aantal auteurs hebben geprobeerd een schatting te maken van deze transfers, met name van de netto-geldstroom tussen Vlaanderen en Wallonië (GERV, 1983, 1983; Dethee, Van Rompuy). Hun resultaten lopen kwantitatief soms nogal uiteen. Zij zijn echter eenparig in de conclusie dat er al gedurende een groot aantal jaren een netto financiële transfer plaatsvindt van Vlaanderen naar Wallonië.

Voor een belangrijk deel is deze geldstroom het resultaat van de inkomenshervreiding binnen de Sociale Zekerheid (Van Rompuy, p. 23). Hoewel de nationale regulering gelijkelijk geldt voor alle gewesten, kunnen verschillende demografische, economische of sociale omstandigheden, evenals uiteenlopende gedragingen (bijv. ten aanzien van de gezondheidszorg) tot een feitelijke financiële overdracht van het ene naar het andere gewest leiden. Uit de berekeningen van de GERV (1983, pp. 69-89) blijkt dat het financieel onevenwicht tussen de gewesten binnen de Sociale Zekerheid tot ongeveer 1981 vooral terug te voeren was op het groter volume aan uitkeringen per hoofd van de bevolking dat Wallonië opnam. Nadien is het onevenwicht versterkt, kennelijk doordat de som van de sociale bijdragen in Wallonië minder snel gestegen is dan die in Vlaanderen (Van Rompuy, 1988, p. 10).

Een grafiek, gepubliceerd in De Standaard (15-9-1988), laat zien wat het resultaat is van deze situatie: terwijl het gemiddeld primair inkomen per hoofd van de bevolking in Wallonië fors beneden het Vlaamse gemiddelde ligt, is het Waalse gemiddeld beschikbaar inkomen per hoofd (dus na transfers) zelfs nog iets hoger dan het Vlaamse.

In deze bijdrage zal getracht worden wat meer klaarheid te brengen inzake de achtergronden van deze geldstromen tussen Vlaanderen en Wallonië. We beperken ons tot de verdeling van de netto-arbeidsinkomens en de sociale uitkeringen. De gebruikte gegevens laten niet toe iets te zeggen over betaalde belastingen en bijdragen, evenmin als over de consumptie van gezondheidszorgen. De analyse blijft overigens nogal oppervlakkig. Er wordt niet ingegaan op de historische economische en sociale oorzaken van de onevenwichten. Doel van dit hoofdstuk is slechts, op basis van cross-sectionele data voor het jaar 1985, de onevenwichten nader te situeren, en aan te geven welke factoren hierbij in eerste orde een rol spelen.

Om te schatten in welke mate verschillende factoren bijdragen aan deze onevenwichten, werd de volgende methode toegepast. Het inkomen uit een bepaalde bron per hoofd van de bevolking in een gewest kan geschreven worden als de gewogen som van het inkomen per hoofd binnen bepaalde groepen van de bevolking. Deze groepen kunnen onderscheiden worden volgens verschillende variabelen. Om het effect van één variabele op het onevenwicht in een bepaald inkomen te schatten, worden de verdelingen van de bevolking over de categorieën van die variabele in de beide gewesten aan elkaar gelijk gesteld. Dit komt neer op een herweging. Het verschil tussen het onevenwicht dat uit deze berekening resulteert, en het werkelijke kan dan beschouwd worden als de bijdrage van de betreffende variabele. Een uitvoeriger en technischer uiteenzetting van deze methode staat in het volledig dossier (Deleeck, e.a., 1989).

Bron van gegevens is een databestand van het Centrum voor Sociaal Beleid (Universiteit Antwerpen, UFSIA). Dit bestand is gebaseerd op een enquête onder 6.471 Belgische huishoudens, waarvan 3.782 in Vlaanderen en 2.092 in Wallonië. (In dit artikel wordt het Brussels gewest buiten beschouwing gelaten wegens het geringe aantal huishoudens (597) en problemen bij de enquêtering.) De steekproef is naar opzet representatief voor alle private huishoudens en de daarin levende individuen in België en in ieder van de gewesten (Deleeck, e.a., 1986). Vergeleken met administratieve gegevens zijn enquêtegegevens minder valide, betrouwbaar en nauwkeurig, ten eerste wegens de (vooral voor deelgroepen) relatief geringe omvang van de steekproef, ten tweede door mogelijk

selectieve non-respons van huishoudens, en ten derde omdat huishoudens wellicht soms onvolledige of onjuiste gegevens verstrekken. Daarentegen hebben enquêtegegevens het voordeel dat zij meer informatie geven over de sociale en economische omstandigheden van individuen en huishoudens.

In de hiernavolgende paragraaf wordt allereerst de omvang van de onevenwichten getoond. In paragraaf 3 komt de samenstelling van de beroepsbevolking in Vlaanderen en Wallonië aan de orde. In paragrafen 4 en 5 wordt nader ingegaan op respectievelijk de arbeidsinkomens en de vervangingsinkomens. Paragraaf 6 besluit.

1.2. Het probleem

De onevenwichten tussen Vlaanderen en Wallonië, die o.a. de GERV en Van Rompuy hebben aangetoond, komen ook tot uiting in de gegevens van het CSB (tabel 1). Het totaal beschikbaar inkomen per hoofd van de bevolking is praktisch gelijk in de beide gewesten, maar dit is het saldo van een lager arbeidsinkomen en hogere uitkeringen van Sociale Zekerheid per hoofd in Wallonië. Uitsplitsing van de sociale uitkeringen naar tak laat zien dat dit laatste toegeschreven moet worden aan de scheve verdeling van de vervangingsuitkeringen. De kinderbijslag speelt nauwelijks een rol. Van de vervangingsinkomens dragen de pensioenuitkeringen door hun grote omvang het meeste bij, ook al is de scheefheid in de verdeling hier minder groot dan bij de andere vervangingsinkomens. Volgens de CSB-gegevens stromen vooral uitkeringen vanwege ziekte en invaliditeit, alsmede voor arbeidsongevallen en beroepsziekten en voor minder-validen in onevenredig grote mate naar Wallonië. Voor deze laatsten zijn de CSB-gegevens echter van mindere kwaliteit, onder andere wegens moeilijkheden bij de bevraging van deze uitkeringen.

Tabel 1: *Inkomen per hoofd van de bevolking, naar bron, Vlaanderen, Wallonië, 1985 (BF/maand)*

Bron inkomen	Vlaanderen	Wallonië	Vershil***
Totaal beschikbaar inkomen	19.290	19.110	- 0,9%
Inkomen uit arbeid	13.300	11.430	- 14,8%
Inkomen uit Sociale Zekerheid	4.940	6.640	+ 30,7%
- Vervangingsinkomen	3.870	5.530	+ 38,3%
- Werkloosheidsuitkeringen	590	850	+ 38,3%
- Pensioenen*	2.910	3.990	+ 32,9%
- Ziekte en Invaliditeitsuitkeringen**	370	680	+ 3,8%
- Kinderbijslag	1.040	1.080	

Bron: CSB-enquête

* deze omvatten: rust-, brug-, brugrust-, vervroegde en overlevingspensioenen, evenals het gewaarborgd inkomen voor bejaarden.

** deze omvatten: uitkeringen wegens ziekte en invaliditeit (in strikte zin), arbeidsongeschiktheid en beroepsziekte, evenals de uitkeringen voor minder-validen.

*** bedrag Wallonië minus bedrag Vlaanderen, als % van gemiddelde over Vlaanderen en Wallonië samen.

Opgemerkt kan worden dat volgens de CSB-gegevens de onevenwichten tussen de gewesten in de Sociale Zekerheid veel groter zijn dan volgens de schattingen van Van Rompuy (zijn tabel 5) op basis van administratieve gegevens. Voor dit verschil kunnen een aantal verklaringen gegeven worden. Op de eerste plaats moet Van Rompuy de verdeling van de totale uitkeringsmassa over de gewesten vaak schatten aan de hand van onvolkomen indicatoren, zoals het aantal uitkeringsgerechtigden. Ten tweede zijn de definities van de uitkeringen niet altijd gelijk. Hier omvatten de pensioenen bijvoorbeeld ook de brugpensioenen en de pensioenen van ambtenaren. De laatste blijven in de berekeningen van Van Rompuy en de GERV buiten beschouwing (althans bij de pensioenen, zij zijn opgenomen in de bezoldigingen van de overheid).

1.3. Omvang en samenstelling van de (potentiële) beroepsbevolking

Om deze onevenwichten te verklaren, bezien we eerst kort de opbouw van de bevolking van ieder van de gewesten in demografisch en economisch opzicht.

Uit gegevens van het NIS blijkt dat de Waalse bevolking ouder is dan de Vlaamse. Niet alleen zijn er meer 65+-ers (13,8% tegen 12,6%), maar ook is onder de actieven het aantal 55-64-jarigen groter. De bejaar-

den omvatten in Wallonië 1,9% meer van de bevolking dan in Vlaanderen (17,2% tegen 15,3%). Het percentage jeugdigen daarentegen is in Vlaanderen en Wallonië praktisch even groot. Dit alles houdt in dat de leeftijdsgroepen die economisch het meest actief zijn (25-54 jaar) in Wallonië relatief iets ondervertegenwoordigd zijn (39,5% tegen 41,2% in Vlaanderen).

Grote verschillen tussen de Vlaamse en Waalse bevolking worden zichtbaar bij beschouwing van de arbeidsmarktparticipatie (tabel 2). In alle actieve leeftijdsgroepen, maar vooral bij de jongeren en de ouderen, is het aantal tewerkgestelden in Wallonië lager dan in Vlaanderen. Dit komt bijna uitsluitend door een lagere tewerkstellingsgraad onder Waalse mannen. Vrouwen van actieve leeftijd hebben, over het geheel genomen, even vaak werk in Vlaanderen als in Wallonië. Waalse jonge vrouwen (- 35 jaar) zijn echter in mindere mate tewerkgesteld dan hun Vlaamse leeftijdgenoten; bij de oudere vrouwen is het precies omgekeerd. Merkwaardig is dat de geringere tewerkstelling onder Waalse jongere vrouwen (en oudere Vlaamse) nauwelijks samengaat met een grotere werkloosheid, maar vooral met een groter percentage vrouwen die in het huishouden werkzaam zijn.

Tabel 2: *Hoofdactiviteit individuen op actieve leeftijd naar leeftijdscategorie, Vlaanderen, Wallonië, 1985*

Activiteit	Gewest	Leeftijd					Totaal
		15-24	25-34	35-44	45-55	55-60/64	
Tewerkgesteld	VLAAND	33,8	77,9	68,9	58,7	38,0	57,2
	WALLON	22,9	72,0	66,9	54,3	30,2	50,7
Werkloos	VLAAND	9,5	9,0	4,9	4,5	4,0	6,7
	WALLON	10,3	9,9	8,7	5,8	5,5	8,7
Ziek/Invalide	VLAAND	0,3	1,1	1,9	3,2	6,2	2,2
	WALLON	1,4	2,2	3,3	7,2	11,0	4,1
Gepensioneerd	VLAAND	0,1	0,0	0,2	2,6	28,9	4,3
	WALLON	0,0	0,0	0,1	4,5	33,9	5,6
Huishouden	VLAAND	1,1	10,2	22,6	29,3	21,1	15,9
	WALLON	2,6	13,1	19,8	26,3	18,2	15,0
Overig	VLAAND	55,2	1,8	1,4	1,7	1,8	13,7
	WALLON	62,9	2,9	1,2	2,0	1,2	15,9
Totaal	VLAAND	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	WALLON	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Bron: CSB-enquête

Bij de Waalse mannen resulteert het kleiner aantal tewerkgestelden in een hogere werkloosheid onder de jongeren, en een groter aantal (brug- en brugrust-)gepensioneerden onder de 50+-ers. Verder is in alle leeftijdsgroepen, maar vooral bij de ouderen, het aantal arbeidsongeschikten onder de Waalse mannen groter dan onder de Vlaamse. Bij de vrouwen is er in al deze categorieën nauwelijks verschil.

1.4. De arbeidsinkomens

Opmerkelijke verschillen naar leeftijdsgroep stellen we ook vast bij de arbeidsinkomens (tabel 3). Niet alleen hebben de jongere mannen (tot ± 35 jaar) in Wallonië minder kans om tewerkgesteld te zijn dan in Vlaanderen, maar als zij werken verdienen zij ook nog minder. Ouderen daarentegen verdienen meer in Wallonië dan in Vlaanderen. Bij de vrouwen zijn de inkomensverschillen nog iets groter dan bij de mannen. Ook wanneer rekening gehouden wordt met het aantal gewerkte uren, het onderwijsniveau en de beroeps categorie, blijven deze verschillen naar leeftijd bestaan. Per saldo is het inkomen uit arbeid per tewerkgestelde praktisch gelijk in de beide gewesten.

Tabel 3: Percentage individuen op actieve leeftijd met arbeidsinkomen, naar geslacht en leeftijd, Vlaanderen, Wallonië, 1985 (bedragen in BF/maand)

Geslacht	Leeftijd	VLAANDEREN		WALLONIE	
		% met inkom- men uit arbeid	Gemiddeld arbeidsink.	% met inko- men uit arbeid	Gemiddeld arbeidsink.
MAN	16-24	34,3	28.800	24,8	26.600
	25-34	91,8	38.100	84,1	36.200
	35-44	93,9	44.000	83,7	45.300
	45-54	88,8	43.300	76,8	46.700
	55-64	50,1	43.000	35,4	45.500
Allen		72,0	40.400	60,7	40.900
VROUW	16-24	30,9	24.300	22,4	21.900
	25-34	62,0	28.800	57,6	27.600
	35-44	43,2	30.300	47,3	31.900
	45-54	25,9	28.800	30,7	32.100
	55-60	12,2	23.800	19,6	29.500
Allen		38,9	28.200	37,5	28.600
ALLEN		56,2	36.300	49,5	36.400

Bron: CSB-enquête

Hierboven hebben we gezien dat het arbeidsinkomen per hoofd van de gehele bevolking in Wallonië aanzienlijk lager ligt dan in Vlaanderen. Dit moet dus geheel verklaard worden door het lager aantal tewerkgestelden. Men kan nu de vraag stellen welke oorzaken in welke mate hierbij een rol spelen. Om deze vraag te beantwoorden, ontleden we de tewerkstellingsgraad in een aantal factoren, waarvan de bijdrage aan het totale verschil met behulp van de methode, beschreven in par. 1.1., berekend kan worden.

Uit deze ontleding blijkt dat de lagere arbeidsparticipatiegraad in Wallonië voor ruim 20% toegeschreven kan worden aan het kleinere aantal personen op actieve leeftijd en voor een wat geringer deel aan de leeftijdsopbouw van de actieven (meer 50+-ers in Wallonië). Ruim 70% van het verschil komt voort uit de lagere participatiegraden per groep naar leeftijd en geslacht (vooral vanwege de lage tewerkstellingsgraad van oudere mannen in Wallonië).

Het is niet eenvoudig bovengenoemde factoren te interpreteren in termen van demografische, economische of sociale oorzaken. Dit hangt af van de assumpties die men maakt ten aanzien van de determinanten van het aanbod van en de vraag naar arbeid, en hun onderlinge beïnvloeding. Hoe dan ook lijkt de demografie geen overheersende rol te spelen. Binnen de actieve leeftijdsgroep als geheel is het totaal aanbod van arbeid, als we dit definiëren als alle personen die tewerkgesteld, werkloos, ziek of invalide (dit is meestal, althans formeel, tijdelijk) of vroeggepensioneerd (meestal om economische redenen) zijn, in Wallonië niet geringer dan in Vlaanderen. Dit aanbod is in Wallonië wel wat ouder dan in Vlaanderen. De effectieve vraag naar arbeid lijkt in Wallonië echter aanzienlijk geringer te zijn, zodat meer mensen werkloos of vervroegd gepensioneerd worden.

1.5. De vervangingsinkomens

In paragraaf 2 kwam naar voren dat het onevenwicht in de uitkeringen van de Sociale Zekerheid bijna uitsluitend te situeren is bij de vervangingsinkomens (1). Om deze reden blijft de kinderbijslag verder buiten beschouwing. Tabel 4 laat zien dat in Wallonië, zowel bij de pensioenen als bij de werkloosheid als in de takken van ziekte en invaliditeit, zowel het aantal uitkeringstrekkers als de gemiddelde uitkering per uitkerings-

(1) Hier, en hierna, worden de pensioenen van bejaarden (mannen van 65 jaar en ouder, vrouwen van 60 jaar en ouder) en niet-bejaarden afzonderlijk beschouwd. Zowel het aantal uitkeringstrekkers als de hoogte van de uitkering worden bepaald door verschillende factoren; en zij vervullen andere sociale en economische rollen: Dit geldt minder voor de weduwepensioenen, die echter bij de niet-bejaarden van ondergeschikt belang zijn.

gerechtigde groter zijn. Over het geheel genomen blijkt het aantal uitkeringstrekkers verantwoordelijk te zijn voor twee derde van het onevenwicht; de gemiddelde uitkering voor een derde. Bij de pensioenen heeft het volume-effect zelfs een nog groter aandeel.

Tabel 4: Percentage individuen met bepaalde uitkering van Sociale Zekerheid, en gemiddelde uitkering, Vlaanderen, Wallonië, 1985 (bedragen in BF/maand)

Soort uitkering	VLAANDEREN			WALLONIE		
	% van gehele bevolking	% van actieven	gemiddelde uitkering	% van gehele bevolking	% van actieven	gemiddelde uitkering
Werkloosheid	4,0	6,2	14.400	5,2	8,4	16.300
Pensioenen voor niet-bejaarden	3,0	4,6	27.200	3,9	6,3	30.800
Ziekte en Invaliditeit	2,1	3,3	16.000	2,9	4,6	20.700
	% van bejaarden			% van bejaarden		
Pensioenen voor bejaarden	9,6	71,3	21.900	11,7	72,8	23.800

Bron: CSB-enquête

Hieronder gaan we op ieder van de takken wat dieper in.

1.5.1. Werkloosheid

De belangrijkste oorzaak van de ongelijke geldstroom naar de gewesten in de tak werkloosheid is het groter aantal werklozen in Wallonië. Dit groter aantal werklozen heeft niets te maken met demografische factoren. De jongere actieven, die het frequentst werkloos zijn, zijn in Wallonië immers iets ondervetegenwoordigd. De allesoverheersende factor is de hogere werkloosheidsgraad in Wallonië.

Daarenboven ligt de gemiddelde uitkering per uitkeringsgerechtigde werkloze in Wallonië 12% hoger dan in Vlaanderen. Dit hoger uitkeringsniveau wordt voor meer dan de helft veroorzaakt door verschillende

gezinssituaties. In Wallonië zijn de werklozen vaker alleenstaanden of éénverdieners; in Vlaanderen zijn de gehuwde of samenwonende vrouwen veel sterker vertegenwoordigd. Dit is een gevolg van de hogere werkloosheidsgraden bij de jongere Waalse mannen (tot 45 jaar), wier vrouwen minder vaak een eigen inkomen hebben. Binnen iedere gezinssituatie ontlopen de gemiddelde uitkeringsniveaus elkaar nauwelijks. Dit is weinig verrassend, daar de minimale en maximale uitkeringen per RVA-uitkeringscategorie zeer dicht bij elkaar liggen.

1.5.2. Ziekte en invaliditeit

Het totaal van ziekte- en invaliditeitsuitkeringen, vergoedingen voor arbeidsongevallen en beroepsziekten, en uitkeringen voor minder-validen vormt een heterogeen geheel. De aantallen in de CSB-steekproef zijn echter te gering om de takken afzonderlijk te analyseren. De betrouwbaarheid en representativiteit van de gegevens voor deze sector van sociale zekerheid laten overigens te wensen over.

Analyse van de factoren achter het onevenwicht tussen de gewesten inzake uitkering per hoofd levert als resultaat dat, juist zoals bij de werkloosheid, de demografische factoren nauwelijks van belang zijn. Het grotere aantal uitkeringsgerechtigden per leeftijdsgroep is veruit de belangrijkste determinant.

Het hoger gemiddeld uitkeringsniveau per uitkeringsgerechtigde in de takken van arbeidsongeschiktheid blijkt nauwelijks verklaard te worden door verschillen in gezinssituatie. Ook bij uitsplitsing naar tak blijken de Waalse uitkeringsgerechtigden steeds hogere uitkeringen te genieten.

1.5.3. Pensioenen van niet-bejaarden

In deze sector is de grotere incidentie van brug-, brugrust- en overlevingspensioenen onder de oudere personen van actieve leeftijd in Wallonië de voornaamste oorzaak van het onevenwicht tussen de gewesten. De demografische verschillen, met name het iets groter aantal personen van 55-64 jaar, hebben slechts een marginale invloed.

Het gemiddeld niveau van de pensioenen van niet-bejaarden ligt in Wallonië meer dan 10% hoger dan in Vlaanderen. De gezinssituatie lijkt hiervoor geen verklaring te bieden. Waalse vroeggepensioneerden zijn vaker tweeverdieners, vanwege de grotere arbeidsmarktparticipatie van Waalse oudere vrouwen. Juist binnen deze categorie, zoals in mindere mate binnen alle andere gezinssituatieën, is het gemiddelde uitkeringsniveau in Wallonië aanmerkelijk hoger dan in Vlaanderen.

1.5.4. Pensioenen van bejaarden

Hierboven is al geconstateerd dat Wallonië zo'n 12% meer bejaarden telt dan Vlaanderen. Dit is de doorslaggevende factor ter verklaring van het onevenwicht tussen de gewesten inzake pensioenen.

Daarenboven wijkt de samenstelling van deze groep in Wallonië af van die in Vlaanderen. Het aandeel van de vrouwen onder de Waalse bejaarden is groter. Bij de mannen valt het naar verhouding geringe aantal van de hoogbejaarden op. Onder de huidige generatie Waalse bejaarden is, of was, de levensverwachting voor mannen kennelijk lager dan voor vrouwen.

Ten dele als gevolg van de verschillende demografische opbouw wijken ook de gezinssituaties af. In Wallonië leven minder bejaarde alleenstaande mannen, en aanmerkelijk meer weduwen. Dit verklaart voor een flink deel (40%) waarom het gemiddeld pensioen per bejaarde in Wallonië hoger ligt. Van de gehuwde of samenwonende mannen is een gelijk percentage tweeverdiener in Vlaanderen en in Wallonië.

Ook ten aanzien van het percentage bejaarden dat een eigen wettelijk pensioen geniet treden verschillen op. Bij de mannen is dit percentage lager in Wallonië, in het bijzonder bij de éénverdieners. Meer vrouwen genieten een pensioen in Wallonië, ten eerste omdat het aantal gehuwde of samenwonende vrouwen met een eigen pensioen groter is, maar ook vanwege het groter aantal weduwen. Per saldo is de proportie bejaarden met een eigen pensioen in Wallonië nauwelijks groter dan in Vlaanderen, mede vanwege het relatief groter aantal vrouwen onder de Waalse bejaarden. Van alle bejaarden die een pensioen ontvangen is in Vlaanderen 50% vrouw, in Wallonië 60%, hetgeen het gemiddelde niveau van het pensioen in Wallonië omlaag drukt.

Over het geheel, en ook binnen de meeste gezinscategorieën, ontvangen de Walen gemiddeld hogere wettelijke pensioenen. De verschillen zijn het grootst bij de jongere bejaarden en bij de gehuwden. Ongeveer een vijfde van dit verschil wordt verklaard door de vroegere beroepscategorie (tabel 5). In Vlaanderen zijn de beroepscategorieën die gemiddeld het laagste pensioen ontvangen, namelijk de ongeschoolde arbeiders en de kleine zelfstandigen en landbouwers, relatief oververtegenwoordigd. In Wallonië hebben de geschoolde arbeiders en de bedienden uit de privé-sector een wat groter aandeel in de groep gepensioneerden. De categorieën met de hoogste pensioenen – bedienden bij de overheid en hogere bedienden – komen in Wallonië niet duidelijk meer voor dan in Vlaanderen. In verscheidene beroepscategorieën – in het bijzonder die der ongeschoolde arbeiders – ontvangen de Walen een hoger pensioen.

Tabel 5: Bejaarden met een eigen pensioen naar vroeger beroep*, en gemiddeld pensioen, Vlaanderen, Wallonië, 1985

Vroeger beroep	VLAANDEREN		WALLONIE	
	% van gepensioneerden	Gemiddeld pensioen (BF/maand)	% van gepensioneerden	Gemiddeld pensioen (BF/maand)
Ongeschoold arbeider	31,5	20.000	25,4	22.900
Geschoold arbeider	14,6	24.200	19,1	24.200
Bediende – privé-sector	14,0	24.700	16,9	24.900
Bediende – overheid	7,4	35.200	7,0	34.400
Hoger bediende – privé-sector	1,6	30.400	2,9	35.800
Hoger bediende – overheid	1,6	44.800	1,5	45.900
Kleine zelfstandige of landbouwer	17,0	16.200	12,0	16.400
Overige	0,6	25.500	0,6	29.600
Geen/Onbekend	11,7	16.300	14,5	19.500
Totaal	100,0	21.900	100,0	23.800

Bron: CSB-enquête

* Bij weduwen is het vroeger beroep van de overleden echtgenoot genomen, wanneer het vroeger beroep van de weduwe niet bekend is, of van lager niveau is dan dat van de vroegere echtgenoot.

1.6. Besluit

Het inkomen uit Sociale Zekerheid per hoofd ligt in Wallonië 31% hoger dan in Vlaanderen (volgens de gegevens van het CSB, zie tabel 1), hetgeen zo goed als geheel te wijten is aan onevenwichten in de vervangingsuitkeringen. Tegelijk is het arbeidsinkomen per hoofd van de bevolking lager in Wallonië, zodat de Walen financieel ook minder bijdragen aan de Sociale Zekerheid.

Tabel 6: Bijdragen van verschillende factoren aan onevenwicht tussen Vlaanderen en Wallonië in uitkeringen van Sociale Zekerheid en in het arbeidsinkomen

TAK	Demografische factoren*	Overige factoren die aantallen** beïnvloeden	Niveau uitkering of arbeidsinkomen***	Totaal
UITKERINGEN VAN SZ				
Werkloosheid	- 10,3%	90,9%	19,4%	100 (16,9%)
Ziekte en invaliditeit	- 6,7%	67,4%	39,3%	100 (16,1%)
Pensioenen voor niet-bejaarden	2,1%	71,4%	26,5%	100 (24,9%)
Pensioenen voor bejaarden	68,3%	- 2,5%	34,2%	100 (42,1%)
Totaal uitkeringen	26,5%	42,9%	30,6%	100 (100)
ARBEIDSINKOMEN	37,6%	71,3%	- 8,9%	100

Bron: CSB-enquête

* Leeftijd, geslacht en bij de pensioenen ook gezinssituatie (daar dit vooral betrekking heeft op het percentage weduwen).

** Aantallen uitkeringstrekkers c.q. tewerkgestelden.

*** Per uitkeringsgerechtigde c.q. tewerkgestelden.

Hierboven is getracht een aantal factoren achter deze gewestelijke onevenwichten te identificeren. Deze analyses worden samengevat in tabel 6. Demografische verschillen tussen Vlaanderen en Wallonië verklaren 26% van het onevenwicht in de *vervangingsinkomens*. Het gaat hierbij bijna uitsluitend om het groter aantal bejaarden in Wallonië, terwijl ook het groter percentage weduwen een rol speelt. In de takken werkloosheid en arbeidsongeschiktheid heeft de demografie eerder een dempende werking op het onevenwicht, door het geringer aantal personen van actieve leeftijd in Wallonië. Het groter aantal uitkeringstrekkers in Wallonië, voor zover dat niet toe te schrijven is aan de demografische verschillen, is verantwoordelijk voor 43% van het onevenwicht. Dit zijn vooral werklozen en bruggepensioneerden, zodat we kunnen veronderstellen dat economische oorzaken hiervan de achtergrond vormen. Ten slotte ontvingen de Waalse uitkeringstrekkers gemiddeld een hogere uitkering, hetgeen 30% van het onevenwicht verklaart. In de tak werkloosheid, maar niet in de andere takken, was dit een gevolg van het groter aantal alleenstaanden en éénverdieners onder de uitkeringstrekkers.

Van het onevenwicht in het *arbeidsinkomen* (en daarmee samenhangend in de bijdragen) kan 37% geweten worden aan de demografie. De rest moet toegeschreven worden aan het geringer aantal tewerkgestelden per categorie van leeftijd en geslacht. Dit heeft vooral te maken met de hogere werkloosheid onder Waalse jongere mannen, en met de hogere pensioneringsgraad onder de Waalse mannen tussen 50 en 64 jaar.

We kunnen deze resultaten nog op een andere manier interpreteren. Het regionale onevenwicht in de uitkeringen van Sociale Zekerheid is voor 42% te lokaliseren bij de pensioenen (laatste kolom tabel 6). Voor een fors deel spruit de solidariteit tussen de gewesten dus voort uit de solidariteit tussen de jongere en oudere generaties. In Wallonië vereist de Sociale Zekerheid van de oudere generatie meer middelen, deels door de grotere omvang van deze generatie, deels door hun gunstiger arbeidsverleden.

Het grootste deel van het onevenwicht komt echter voort uit de uitkeringen aan mensen op actieve leeftijd. Het aantal mensen dat om economische of medische redenen niet aan het arbeidsproces kan deelnemen is in Wallonië veel groter. De solidariteit tussen de gewesten via de uitkeringen van Sociale Zekerheid is dus vooral een solidariteit binnen de generaties, tussen een gebied waar de werkgelegenheid sterk achterblijft bij het aanbod van arbeid, en een gebied waar dat minder het geval is.

2. DE INKOMENS- EN WELVAARTSVERDELING OVER HUISHOUDENS

2.1. Inleiding

Hierboven zijn enkele determinanten van de ongelijke niveaus van het arbeidsinkomen en van de uitkeringen van Sociale Zekerheid per hoofd van de bevolking in Vlaanderen en Wallonië behandeld. In dit hoofdstuk wordt nagegaan welke gevolgen deze ongelijkheden op de inkomens- en welvaartsposities van huishoudens hebben. In het kader van de analyse van de inkomensverdeling zijn huishoudens de meest relevante eenheid, als eenheid van inkomsten, uitgaven en verbruik.

Ter inleiding kunnen we opmerken dat de verschillen met betrekking tot tewerkstelling en vervangingsinkomens, die hierboven op individueel niveau werden vastgesteld, ook tot uiting komen op het niveau van huishoudens (tabel 7). In Wallonië hebben veel minder huishoudens een inkomen uit arbeid, en veel meer genieten een vervangingsinkomen: een pensioen, werkloosheidsuitkering of uitkering wegens arbeidsongeschiktheid. De gemiddelde uitkering per huishouden is in ieder van die takken hoger in Wallonië.

Tabel 7: Aantal huishoudens met een arbeidsinkomen en met sociale zekerheidsuitkering en de gemiddeld opgenomen bedragen per gezin, Vlaanderen, Wallonië, 1985

	% huishoudens met inkomen		gemiddeld inkomen per gezin (BF/maand)	
	VL	W	VL	W
Arbeidsinkomen	67,7	59,8	54.200	52.900
SZ-inkomen	81,3	85,3	17.000	20.900
Vervangingsinkomen	44,1	53,3	25.300	28.900
Pensioenen	30,7	37,0	27.600	30.100
Werkloosheid	10,8	13,6	15.400	16.800
Ziekte, invaliditeit	6,7	9,0	15.900	20.300
Kinderbijslag	47,3	45,2	6.300	6.600

Bron: CSB-enquête

Hieronder komt eerst de horizontale inkomensverdeling over leeftijdsgroepen aan de orde, en vervolgens de verticale inkomensverdeling over decielen.

2.2. De inkomensverdeling naar leeftijdsgroepen

Tabel 1 liet zien dat het beschikbaar inkomen per hoofd van de bevolking in Vlaanderen en Wallonië praktisch even hoog is, door een compenserende werking van arbeids- en sociale zekerheidsinkomens. Het spreekt vanzelf dat deze compensatie niet voor ieder individu of binnen ieder huishouden plaatsvindt. Met name bestaat er een belangrijk onderscheid naar leeftijdsgroep, zoals tabel 8 duidelijk maakt. Jongere gezinnen in Wallonië hebben een belangrijk lager totaal inkomen dan hun generatiegenoten in Vlaanderen. Wanneer het gezinshoofd tussen 16 en 29 jaar is, bedraagt het verschil 19%! Bij oudere gezinnen daarentegen, vooral bij de 65+-ers, is de situatie omgekeerd. De inkomensverschillen tussen de gewesten zijn in deze groepen echter veel geringer.

Tabel 8: Gemiddeld totaal beschikbaar inkomen, gestandaardiseerd* inkomen en per capita inkomen, per huishouden, naar leeftijd gezinshoofd, Vlaanderen, Wallonië, 1985

Leeftijd Gezins- hoofd	VLAANDEREN			WALLONIE		
	Totaal Inkomen	Gestand. Inkomen	Inkomen per capita	Totaal Inkomen	Gestand. Inkomen	Inkomen per capita
16-29	55.500	49.500	23.300	44.700	41.300	20.100
30-39	63.900	48.200	19.500	60.200	46.100	18.900
40-49	68.000	50.000	19.700	69.600	51.100	20.300
50-64	56.300	49.000	22.500	56.400	49.500	23.000
65-74	38.300	40.200	21.500	39.100	42.000	22.700
75+	29.500	34.800	20.200	31.900	38.800	23.000
Allen	55.700	46.800	21.200	53.300	46.100	21.300

Bron: CSB-enquête

* Volgens de schaal toegepast in OECD (1979). Equivalentiefactoren: alleenstaande: 0.666; tweepersoons h.h. 1.00; drie pers. h.h.: 1.25; vier pers. h.h.: 1.45; vijf pers. h.h. 1.60; meer personen: +0.15 per pers.

Het absolute niveau van het gezinsinkomen zegt niet alles, want eenzelfde inkomen kan aan twee gezinnen een geheel verschillend niveau van welvaart verlenen, wanneer die gezinnen ongelijk in omvang zijn. Bezien we nu de welvaart, geïndiceerd door het voor gezinsgrootte gestandaardiseerd inkomen, dan zien we dezelfde tendens, maar met enkele andere accenten. De achterstand van de jonge Waalse gezinnen is nu wat kleiner, terwijl bij de ouderen de verschillen in welvaart ten voordele van de Walen wat groter zijn dan de inkomensverschillen.

Dit komt doordat in bijna alle leeftijdsgroepen de Waalse gezinnen iets kleiner zijn dan de Vlaamse. In Wallonië leven meer alleenstaanden en minder gehuwden en samenwonenden. Verder lijkt het dat Waalse jongeren wat eerder het ouderlijke huis verlaten. Door de kleinere gezinsgrootte ligt het gemiddeld inkomen per capita per huishouden in Wallonië enigszins hoger, hoewel het gemiddeld totaal beschikbaar inkomen lager is dan in Vlaanderen.

De oorzaken van dit verschillend verloop van inkomen en welvaart naar leeftijd zijn duidelijk geworden in hoofdstuk 1: meer en hogere pensioenen voor de Waalse bejaarden, grotere tewerkstelling voor oudere actieve vrouwen in Wallonië, hogere lonen voor 45-65-jarigen, hogere uitkeringen aan vroeggepensioneerden en arbeidsongeschikten, lagere tewerkstelling, lagere lonen en meer werkloosheid bij de jongere Waalse actieven.

Belangrijk in dit verband is het profiel van de één- en tweeverdieners. Zowel in Vlaanderen als in Wallonië is de helft van alle koppels van actieve leeftijd tweeverdiener. Onder de jongere koppels is het percentage tweeverdieners echter groter in Vlaanderen, bij de ouderen (45+) is het precies omgekeerd. Bij de oudere actieve koppels komt de combinatie van twee arbeidsinkomens in Wallonië toch niet meer voor dan in Vlaanderen, hetgeen betekent dat de vervangingsinkomens hierbij de belangrijkste rol spelen. De éénverdieners in Vlaanderen zijn meestal mannen met een arbeidsinkomen (behalve de 55-64-jarigen). In Wallonië is dit veel minder het geval. Meer koppels op actieve leeftijd moeten daar rondkomen met één vervangingsinkomen.

2.3. De verticale inkomensverdeling

Om de verticale inkomensverdeling te analyseren, worden de gezinnen gerangschikt van arm naar rijk, volgens de grootte van hun totaal beschikbaar inkomen, en verdeeld in tien gelijke groepen, decielen genaamd.

Ondanks de grote economische en sociale verschillen tussen Vlaanderen en Wallonië is de totale inkomensmassa in Wallonië maar iets ongelijker verdeeld: de Theil-coëfficiënt bedraagt voor Wallonië 0.131, voor Vlaanderen 0.124. Maar de positie van een aantal groepen in de verticale inkomensverdeling is anders: in Wallonië bevatten de laagste decielen minder bejaarden en meer gezinnen met kinderen, en meer gezinnen met tewerkgestelde personen, dan in Vlaanderen. In de middelste en hogere decielen zien we dientengevolge het omgekeerde beeld.

Tabel 9: Procentuele verdeling over inkomensdecielen van huishoudens met inkomen uit zekere bron, Vlaanderen, Wallonië, 1985

Deciel	ARBEIDS- INKOMEN		PENSIOE- NEN		WERKLOOS- HEID		KINDER- BIJSLAG	
	VL	W	VL	W	VL	W	VL	W
1	1,1	2,2	24,4	18,3	7,0	9,4	1,0	1,9
2	3,1	4,0	20,7	17,7	9,9	11,8	2,0	4,9
3	5,8	6,5	14,7	15,4	10,7	11,4	4,6	5,7
4	9,1	8,7	11,1	11,5	11,3	14,7	8,4	10,5
5	10,9	13,1	6,2	9,9	17,5	15,5	11,2	12,9
6	12,6	10,9	6,6	8,7	14,6	9,8	6,2	9,9
7	15,5	9,9	6,0	4,9	11,3	9,4	15,6	9,6
8	13,8	15,3	2,9	5,7	6,5	7,3	15,4	14,9
9	13,4	14,5	4,1	4,6	7,6	7,3	14,2	13,7
10	14,6	15,0	3,3	3,4	3,7	3,3	14,9	15,1
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Bron: CSB-enquête

Deze verschillen worden ook zichtbaar bij beschouwing van de relatieve inkomenspositie van gezinnen met een inkomen uit bepaalde bron (tabel 9). Vooral vanwege hun hogere pensioenen situeren de Waalse gepensioneerden zich minder dan de Vlaamse in de twee laagste decielen (36% tegen 45%). De Waalse uitkeringsgerechtigde werklozen, daarentegen, bevinden zich, ondanks hun gemiddeld hogere uitkering, in een slechtere inkomenspositie dan hun Vlaamse lotgenoten, omdat zij binnen hun gezin minder vaak een inkomen uit andere bron (met name arbeid) met hun uitkering kunnen combineren. Wegens de betere positie van de gepensioneerden, maar vooral door de lagere tewerkstelling en het geringer aantal tweeverdieners onder de Waalse jongere actieven, worden sommige gezinnen met een arbeidsinkomen naar relatief slechtere posities in de inkomensverdeling gedrongen. De genoemde factoren hebben ook tot gevolg dat kinderbijslag ontvangende gezinnen in Wallonië meer in de onderste helft van de inkomensverdeling terecht komen (Wallonië 36%, Vlaanderen 27%).

3. BESTAANSONZEKERHEID EN DOELMATIGHEID VAN DE SOCIALE ZEKERHEID

3.1. Inleiding

In het voorgaande werden de geldtransfers van de sociale zekerheid en de invloed hiervan op de inkomenspositie van gezinnen in Vlaanderen en Wallonië geanalyseerd. In dit hoofdstuk komt de vraag naar de doelmatigheid van de sociale zekerheid in termen van bestaansonzekerheid aan bod, nl. in welke mate slaagt de sociale zekerheid erin om aan gezinnen een sociaal levensminimum te garanderen? Doelmatigheid wordt aldus beoordeeld aan de hand van minimale inkomenswaarborging en niet aan de hand van proportionele inkomenswaarborging (behoud van de verworven levensstandaard).

3.2. Telling van het aantal bestaansonzekereren

De doelmatigheid wordt hier gemeten aan de hand van sociale minima, die per gezinstype de hoogte van een noodzakelijk minimuminkomen vastleggen. Zij vormen een wetenschappelijke norm om uit te maken wie bestaanszeker is (inkomen boven norm) en wie bestaansonzeker is (inkomen beneden norm). Om zulke bestaanszekerheids grens te bepalen bestaan er vier methoden: de objectieve, de subjectieve, de statistische en de wettelijke methode. Wij gebruiken in deze bijdrage de zogenaamde subjectieve methode van het Centrum voor Sociaal Beleid (Deleeck 1988, p. 79; Van den Bosch, K. en Meulemans, B.). De sociale levensminima, d.w.z. het noodzakelijk geacht inkomen om minimaal behoorlijk te kunnen leven, werden per huishoudelijk type bepaald op grond van verklaringen van de bevolking zelf.

Aldus kunnen nationale maar ook regionale normen berekend worden (tabel 10).

Tabel 10: De sociale levensminima voor België, Vlaanderen, Wallonië (Bfr./maand), 1985

Gezinstype	SOCIALE LEVENSMINIMA CENTRUM VOOR SOCIAAL BELEID		
	België	Vlaanderen	Wallonië
1. Alleenstaande bejaarde	21.400	21.500	22.800
2. Alleenstaande actieve	24.000	24.400	26.100
3. Bejaard paar	27.700	26.700	29.300
4. Eén actieve, één bejaarde	29.700	29.600	32.300
5. Actief paar	34.100	32.700	35.800
6. Actief paar met 1 kind	39.700	38.500	40.300
7. Actief paar met 2 kinderen	43.000	41.900	47.400
8. Actief paar met 3 kinderen	44.600	44.300	49.300

(De normen per gewest zijn om technische redenen volgens een andere rekenprocedure berekend dan de nationale.)

Bron: CSB-enquête

De sociale levensminima liggen in Wallonië hoger dan in Vlaanderen voor alle gezinstypen (meest bij actieve koppels met 2 en 3 kinderen). Omdat België een nationaal sociale zekerheidssysteem kent werd voor de analyses de nationale standaard gehanteerd. Wanneer het inkomen van de huishoudens in betreffende gewesten beneden de norm blijft spreken we van objectieve bestaansonzekerheid; de bestaansonzekerheid naar eigen oordeel van de ondervraagden noemen we subjectieve bestaansonzekerheid.

Het aantal huishoudens dat in objectieve bestaansonzekerheid leeft, is lichtjes hoger in Wallonië dan in Vlaanderen (22,1% t.o.v. 20,9%). De bestaansonzekerheid naar eigen oordeel daarentegen is veel groter in Wallonië dan in Vlaanderen (49,7% t.o.v. 37,3%) (tabel 11).

Combineren we voor beide gewesten graduele bestaansonzekerheid volgens CSB-norm en eigen oordeel, dan krijgen we het beeld als in tabel 12.

Tabel 11: Het aantal bestaans(on)zekere huishoudens, Vlaanderen, Wallonië, 1985

VLAANDEREN		CSB-norm		TOTAAL
		BZ	BOZ	
eigen oordeel	BZ	56,1	6,6	62,7
	BOZ	23,0	14,3	37,3
Totaal		79,1	20,9	100,0
WALLONIE		CSB-norm		TOTAAL
		BZ	BOZ	
eigen oordeel	BZ	45,7	4,6	50,3
	BOZ	32,2	17,5	49,7
Totaal		77,9	22,1	100,0

BZ = bestaanszeker
BOZ = bestaansonzeker
Bron: CSB-enquête

Tabel 12: Graduele bestaansonzekerheid in % van het totaal aantal huishoudens, Vlaanderen, Wallonië, 1985

	VLAANDEREN	WALLONIE	BELGIE
- bestaansonzeker aan 100% norm	20,9	22,1	21,0
- bestaansonzeker volgens 100% norm en eigen oordeel	14,3	17,5	15,3
- bestaanszeker aan 75% norm	6,1	6,7	6,3
- bestaansonzeker volgens 75% norm en eigen oordeel	2,9	3,6	3,3

Bron: CSB-enquête

3.3. Kenmerken van de bestaansonzekereren

Bestaansonzekerheid is niet toevallig gespreid over de bevolking, maar daarentegen geconcentreerd bij bepaalde bevolkingsgroepen.

Waar globaal de objectieve bestaansonzekerheid in Vlaanderen en Wallonië ongeveer gelijk is, tekent zich binnen bepaalde sociale categorieën opvallende verschillen af.

In vergelijking met Vlaanderen bestaat er in Wallonië méér bestaansonzekerheid bij tewerkgestelden, jongeren en actieve koppels met kinderen, en minder bestaansonzekerheid bij niet-tewerkgestelden, gepensioneerden-bejaarden en ouderen, en zieken-invaliden.

Samenvattend kunnen we stellen dat volgens de CSB-normen de jongere generatie in Vlaanderen beter af is, terwijl in Wallonië de oudere generatie meer financieel bestaanszeker is (tabel 13).

Tabel 13: De sociale kenmerken der bestaansonzekereren: aantal objectieve bestaansonzekereren in een aantal sociale categorieën, Vlaanderen, Wallonië, 1985

SOCIALE CATEGORIE	% bestaansonzekereren		% in steekproef	
	VL	W	VL	W
1. TOTALE POPULATIE	21,0	22,3	100,0	100,0
2. TEWERKSTELLING Gezinshoofd				
- tewerkgesteld	10,5	13,0	64,2	53,3
- niet-tewerkgesteld	39,5	32,8	36,2	46,9
- gepensioneerd	35,4	23,8	27,2	30,6
- werkloos	60,1	60,1	4,1	6,7
- ziek - mindervalide	43,8	35,6	2,4	4,4
- andere	46,5	47,1	3,2	6,7
3. AANTAL TEWERKGESTELDEN				
0	44,0	35,9	30,2	39,7
1	17,9	19,5	36,2	33,9
2	3,7	5,6	30,1	23,3
3 en meer	3,0	3,1	3,6	3,1
4. GEZINSTYPE				
- alleenstaande bejaarde	41,0	33,3	11,2	14,4
- alleenstaande op act. leeftijd	25,8	33,8	6,8	8,0
- bejaard koppel	34,8	18,7	10,5	10,8
- 1 bej. + 1 actieve	22,9	17,2	5,4	6,3
- actief koppel	23,2	18,7	18,5	6,7
- actief koppel + 1 kind	15,6	21,8	17,5	16,0
2 kinderen	13,6	18,1	19,3	14,3
3 kinderen	7,8	16,7	7,8	16,6
4 kinderen	-	-	-	6,9
5. LEEFTIJD Gezinshoofd				
- 30	10,6	31,2	11,3	11,5
- 30-39 jaar	13,0	21,8	21,8	21,6
- 40-49 jaar	14,4	13,5	19,2	15,8
- 50-59 jaar	22,0	20,6	17,8	17,2
- 60-64 jaar	29,7	18,4	9,0	10,8
- 60-74 jaar	31,6	25,3	12,7	14,8
- > 75 jaar	43,6	30,8	8,2	8,3

Bron: CSB-enquête

4. De doelmatigheid van de sociale zekerheid

Om de doelmatigheid in termen van minimale inkomenswaarborging te onderzoeken werd nagegaan hoeveel huishoudens ook zonder sociale zekerheidsuitkeringen bestaanszeker zouden zijn, hoeveel er bestaanszeker worden dank zij een uitkering en tenslotte hoeveel er ondanks een uitkering bestaansonzeker blijven.

In Wallonië worden globaal méér huishoudens bestaanszeker door een vervangingsinkomen dan in Vlaanderen; dit tekent zich het scherpst af bij huishoudens die uitsluitend van een vervangingsinkomen moeten leven. Deze laatste groep is relatief omvangrijker in Wallonië dan in Vlaanderen (62% t.o.v. 54%) (tabel 14a).

Tabel 14a: Doelmatigheid van de sociale zekerheid: percentage bestaans(on)zekere huishoudens vóór en na vervangingsinkomen, Vlaanderen, Wallonië, 1985

	huishoudens met uitsluitend vervangingsinkomen		huishoudens met vervangingsinkomen en andere inkomsten	
	VL	W	VL	W
1. Bestaanszeker vóór vervangingsinkomen	0	0	15	13
2. Bestaanszeker dank zij vervangingsinkomen	54	63	54	60
3. Bestaansonzeker na vervangingsinkomen	46	37	31	28
Totaal	100	100	100	100
Aandeel in de totale groep huishoudens met een vervangingsinkomen	(54)	(62)	(46)	(38)

Bron: CSB-enquête

De grotere doelmatigheid van vervangingsinkomens in Wallonië is in belangrijke mate toe te schrijven aan de *grotere doelmatigheid van pensioenen*, inzonderheid voor huishoudens waar pensioenen de enige bron van inkomsten zijn (70% van deze huishoudens worden bestaanszeker dank zij pensioenen in Wallonië t.o.v. 58% in Vlaanderen; in beide

regio's betreft deze groep huishoudens 63% van de huishoudens met pensioeninkomen). Voor gepensioneerden die een beroep kunnen doen op aanvullende gezinsinkomsten, zijn de pensioenen even doelmatig in Vlaanderen als in Wallonië (tabel 14b).

Tabel 14b: Doelmatigheid van de sociale zekerheid: percentage bestaans(on)zekere huishoudens vóór en na pensioenuitkeringen, Vlaanderen, Wallonië, 1985

	huishoudens met uitsluitend pensioeninkomen		huishoudens met pensioeninkomen en andere inkomsten	
	VL	W	VL	W
1. Bestaanszeker vóór pensioenen	0	0	28	30
2. Bestaanszeker dank zij pensioenen	58	70	56	58
3. Bestaansonzeker na pensioenen	42	30	17	12
Totaal	100	100	100	100
Aandeel in de totale groep huishoudens met een pensioeninkomen	(63)	(63)	(37)	(37)

Bron: CSB-enquête

Voor huishoudens die uitsluitend van een *werkloosheidsuitkering* leven zijn de werkloosheidsuitkeringen zeer ondoelmatig, zowel in Vlaanderen als in Wallonië: praktisch al deze huishoudens blijven bestaansonzeker ondanks werkloosheidsuitkering. Opgemerkt zij dat Wallonië veel meer huishoudens telt die uitsluitend van een werkoosheidsvergoeding moeten rondkomen (27% in Wallonië t.o.v. 18% in Vlaanderen). Voor werklozen die kunnen terugvallen op andere gezinsinkomsten zijn de werkloosheidsuitkeringen doelmatiger. In Wallonië blijven er echter bij deze gezinnen méér werklozen bestaansonzeker na werkloosheidsuitkering, vooral omdat hun overige gezinsinkomsten (inzonderheid arbeidsinkomens) lager zijn dan in Vlaanderen (tabel 14c).

Tabel 14c: Doelmatigheid van de sociale zekerheid: percentage bestaans(onzeker) huishoudens vóór en na werkloosheidsuitkeringen, Vlaanderen, Wallonië, 1985

	huishoudens met uitsluitend werkloosheidsuitkering		huishoudens met werkloosheidsuitkering en andere inkomsten	
	VL	W	VL	W
1. Bestaanszeker vóór werkloosheidsuitkeringen	0	0	46	42
2. Bestaanszeker dank zij werkloosheidsuitkeringen	10	10	42	40
3. Bestaansonzeker na werkloosheidsuitkeringen	90	90	12	18
Totaal	100	100	100	100
Aandeel van de totale groep huishoudens met een werkloosheidsuitkering	(18)	(27)	(82)	(73)

Bron: CSB-enquête

Een andere indicator van de doelmatigheid van het sociale zekerheidssysteem is de zogenaamde *armoedekloof*: dit is het bedrag (in BF), theoretisch nodig om de bestaansonzekerheid op te heffen (onder de veronderstelling dat dit strikt individueel selectief zou kunnen gebeuren, dus zonder dat het inkomen van de reeds bestaanszekereren wordt verhoogd) (tabel 15).

Tabel 15: De armoedekloof, kostenraming van een selectieve inkomensverhoging van de bestaansonzekerere gezinnen, Vlaanderen, Wallonië, 1985

100% CSB-norm	gemiddeld tekort in BF/jaar		aantal bestaansonzekerere gezinnen (in duizenden)		totaal tekort in miljoenen BF per jaar	
	VL	W	VL	W	VL	W
alle huishoudens	66.100	70.300	426	266	28.200	18.700
huishoudens met pensioen	58.500	48.900	204	95	11.900	4.600
huishoudens met werkloosheidsuitkering	94.600	84.100	50	61	4.700	5.100

Bron: CSB-enquête

De totale armoedekloof is in Vlaanderen groter dan in Wallonië. Om naar schatting 426.000 bestaansonzekerere huishoudens (20,9%) in Vlaanderen bestaanszeker te maken is 28,2 miljard BF nodig. Voor Wallonië zou voor de 266.000 bestaansonzekerere huishoudens (22,1%) 18,7 miljard nodig zijn. De gemiddelde armoedekloof (per huishouden) is evenwel groter in Wallonië dan in Vlaanderen.

Het bestaanszeker maken van *huishoudens met een pensioeninkomen* belast in Vlaanderen bijna de helft van de armoedekloof, in Wallonië slechts een vierde.

In Wallonië is er minder geld nodig om bestaansonzekerere huishoudens met een pensioen bestaanszeker te maken wegens het gemiddeld *lager tekort*, maar vooral wegens het veel *lager aantal* bestaansonzekerere huishoudens onder de gepensioneerden.

Huishoudens met een werkloosheidsuitkering nemen in Vlaanderen een zevende van de totale armoedekloof voor hun rekening, in Wallonië een vierde.

Het inkomstekort van de bestaansonzekerere huishoudens met een werkloosheidsuitkering is in Wallonië kleiner, maar hun aantal is aanzienlijk groter.

Literatuur

DELEECK, H., J. BERGHMAN, P. VAN HEDDEGEM, en L. VEREYCKEN, *De sociale zekerheid tussen droom en daad. Theorie, onderzoek, beleid*, Deventer, Antwerpen, 1980.

DELEECK, H., B. CANTILLON, L. DE LATHOUWER, K. VAN DEN BOSCH, en M. WYNS, Indicatoren van Sociale Zekerheid 1976-1985 (globale resultaten), in: *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, bijlage bij nr. 4-5, 1986, 85 blz.

DELEECK, H., De meting van de bestaansonzekerheid in België, in: *Maatschappelijke uitstraling van sociale wetenschappen*, Vriendenboek Professor dr. Frans van Mechelen, Concentra Uitgeverij, Hasselt, 1988.

DELEECK, H., L. DE LATHOUWER, en K. VAN DEN BOSCH: *Sociale Zekerheidsverschillen tussen Wallonië en Vlaanderen: feiten en oorzaken* CSB, Antwerpen, 1989.

DETHEE, M., Een regionale analyse van de sociale zekerheid in België, in: *Berichten van de Gewestelijke Economische Raad voor Vlaanderen*, nr. 45, december 1984, pp. 47-90.

Gewestelijke Economische Raad voor Vlaanderen: Regionalisering van de uitgaven en de ontvangsten inzake sociale zekerheid, periode 1976-1981, in: *Berichten*, nr. 40, september 1983, pp. 37-168.

Gewestelijke Economische Raad voor Vlaanderen: Regionalisering van de lopende ontvangsten en uitgaven van de overheid, periode 1980-1982, in: *Berichten*, nr. 45, december 1984, pp. 9-46.

OECD, *Public Expenditure on Income Maintenance Programmes*, Studies in Resource Allocation, nr. 3, Parijs, 1976.

VAN DEN BOSCH, K., en B. MEULEMANS, *Armoede, een meetbaar begrip?*, Paper voor de Vlaamse-Nederlandse Studiedagen voor Sociologen en Antropologen, 7-8 april 1988, Antwerpen.

VAN ROMPUY, P., *10 jaar financiële stromen tussen de gewesten in België*, Leuvense Economische Standpunten, nr. 45, K.U.L., Leuven, juli 1988.

HET TEXTIELPLAN

Ontstaan, werking en evaluatie

Marc BATAILLIE

Marc Bataillie is licentiaat in de Handels- en Financiële Wetenschappen (Sint-Ignatius-handelshogeschool, 1955) en gediplomeerde van het PPB (IPO, 1978). Als consultant bij het studie bureau SOBEMAP bereidde hij, mee het Textielplan voor. In 1982 stapte hij over naar de toen pas opgerichte holding, de Nationale Maatschappij voor de herstructurering van de Confectie- en Textielnijverheid N.V. (N.M.C.T.), die gecreëerd was om het financiële luik van het Plan te financieren. Sedert 1985 is hij opdrachthouder bij het Nationaal Comité voor Planning en Controle van de Staalnijverheid. Hij maakt tevens analyses voor de Nationale Maatschappij voor de herstructurering van de Nationale Sectoren (N.M.N.S.). Hij is de auteur van een aantal publikaties over energie.

Samenvatting

In het eerste deel ontleden we de uitgangspunten voor een meerjarig beleid in de textiel- en confectiesector.

De crisis in de sector was reeds jarenlang aan de gang. In de kledingnijverheid was ze reeds in het midden van de jaren zestig een ravage aan het aanrichten. In de zogeheten industriële textielsector was de crisis voelbaar vanaf de jaren zeventig. Massale invoer uit de lage-loonlanden, harde concurrentie uit de Oostbloklanden, eigen structurele zwakheid van de Belgische textiel- en confectiebedrijven: alle symptomen vroegen om een radicale hervorming en herbronning. Het Textielplan kwam net op tijd.

In het tweede deel analyseren we hoe het Plan ontstond, welke grondstellingen aan de basis liggen van het Plan en hoe het werd uitgevoerd.

Het derde deel brengt een evaluatie van het Plan gedurende de periode 1979-1987 aan de hand van beschikbaar sectorieel statistisch materiaal, aangevuld met kwalitatieve factoren.

Economisch en Sociaal Tijdschrift, jaargang 1989, nr. 1, blz. 53